

Nr 221.

Av herr **Stendahl**, *angående ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen.*

Med Kungl. Maj:ts förslag till valreform, proposition nr 353, avskaffas dualismen och de av densamma följande olägenheterna i vår nuvarande valmetod, men kvarstå eller t. o. m. skärpas en del andra svagheter i valmetoden, vilka fordra de officiella förberedelserna för att undgås. Dessutom tillkomma nya manipulationsmöjligheter *dels* sådana, som sakkunnige i sitt förslag till officiella valförberedelser neutraliserat, *dels* sådana, som icke neutraliserats.

Den mest i ögonen fallande av dessa senare manipulationsmöjligheter, som sålunda står öppen och i högre grad i Kungl. Maj:ts än i sakkunniges förslag, sammanhänger med frågan om de uppdykande namnen och faran för dekapitering.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag ställer sig saken sålunda: Om ett parti, som kan räkna med 4 platser och genom kompromiss har en huvudlista A B C D E F fastställd, där A och E tillhöra samma fraktion, har E nästan inga utsikter att bli vald. I sista stund, t. ex. på valdagens morgon, framföres av denna fraktion en lista E C D A F

A	E
B	C
C	D
D	A
E	F
F	

Namnet E:s egna anhängare räcka ej till att få honom vald, men genom att sätta C och D m. fl. allmänt kända kandidater på en högre

plats än på huvudlistan giver man sig sken av att vilja hjälpa dessa och drar röster till listan, så att en plats säkras. Vid sammanräkningen placeras nämligen A B och C först och sedan E.

D blir utanför, tack vare de röster som avgivits till C och D:s förmån på E-listan. En ny form av den nuvarande svagheten att man genom att rösta till en kandidats favör stjälper honom.

Mera typiskt blir fallet, när man kommer till de stora kretsarna.

Exempel. Ett parti kan räkna med 8 platser, huvudlistan upptar namnen A B C D E F G H I L. En fraktion, som har sina huvudkandidater D och E säkert placerade, vill driva in även L och X och göra därför en lista L B C X D E F G H I. Gruppen är t. ex. säker på en plats, men har kompromissat sig till två på huvudlistan (D och E), men är ej nöjd härmed, utan vill manipulera sig till ytterligare en plats L genom illojalitet mot kompromissen samt ytterligare en (X) genom valsättets brister. Genom att L-listan upptar samma allmänt kända namn B och C m. fl., som huvudlistan, rösta ett flertal, som inte vilja rösta t. ex. på A eller av ren okunnighet, med L-listan, så att denna lista tar två platser. Vid sammanräkningen placeras då först A B och C från huvudlistan, sedan L. Därefter äro B och C på L-listan obefintliga, och sedan huvudlistan erhållit ytterligare tre platser, tillfaller den åttonde platsen X, tack vare dem som dels av okunnighet röstat på listan, dels gjort det för att B och C m. fl. stått på densamma.

Genom att släppa ut ett flertal kombinationer av L-listor, upptagande namn från huvudlistan eller från andra listor eller grupper av väljare, stärkes attacken ifråga och tryggas framgången för X.

Dessa manipulationsmöjligheter kunna så snart de avse att erövra *mer än en plats* stäckas genom en föreskrift, att när sedlarna inom ett parti ordnats efter samma första namn, börjar man med den till antalet minsta sedelgruppen och efterser, om den ensam har rätt att besätta en plats eller eventuellt två eller flera platser, och i så fall låter man sedelgruppen ifråga besätta med sitt första namn den första platsen, med sitt andra namn den andra o. s. v. När man sedan kommer till huvudlistan, blir det eventuellt på denna som man får hoppa över vissa namn, enär de redan placerats. Återgår till exemplet ovan med en huvudlista A — L och en fraktionslista L B C X etc., som enligt exemplet erhållit ett röstetal motsvarande 2 platser, och man börjar sammanräkningen med denna lista, placeras L och B först, och sedan, när man kommer till B

på huvudlistan, är B redan placerad på L-listan. B betraktas då som obefintlig och manipulationen i stället för att skada huvudlistan gagnar densamma, i det huvudlistans sjunde namn G placeras på den åttonde platsen.

Enligt sakkunnigas nomineringsförslag begränsas antalet namn, som få förekomma på listorna, till dem som nominerats inom samma lista eller inom listor inom samma listförbund. Sålunda äro helt nya namn som X i exemplet här ovan uteslutna, därest icke X nominerats inom annan lista inom samma listförbund.

Sakkunnige yttra, sidan 261: »Bland andra fordringar som måste ställas på en valmetod är den att valmanövrer och valknep förhindras »

Beträffande faran av de uppdykande namnen anföres, sidan 152:

»Genom den i god tid vunna överblick över vallistorna, som den officiella nomineringen bereder valmannen, blir det honom möjligt att till sina rätta proportioner reducera betydelsen av namnets förekomst å det sistnämnda stället och bereda sig att rösta efter denna insikt. Härmed är icke sagt, att vanskligheten borteliminerar, men den torde förlora det mesta av sin betydelse», och sidan förut säges: »Den klarhet och översiktlighet, som det officiella förfarandet medför, drager med sig alldeles särskilda fördelar med hänsyn till väljarnes utnyttjande av valmetoden och till dennas fungerande på ett tillfredsställande sätt», och sidan 267 säges: »Den kännedom om valförslagen, som nomineringen i god tid bereder valmannen, underlättar bedömandet av syftet med sådana namnplaceringar, som nyss behandlades och bidrager därmed att reducera olägenhetens betydelse», och sidan förut: »Anhängare av huvudlistan, särskilt partiledningen, skola helt visst göra allt för att upplysa valmannen om den rätta naturen av dylika 'hybrida valsedelformer'; redan från första början komma de att betraktas med så mycken misstänksamhet, att försöket säkerligen icke förnyas», o. s. v., o. s. v.

Men hur förhåller det sig i verkligheten enligt kommitterades förslag? Jo, allt skoj mellan partierna är förhindrat, men i stället får det florera så mycket friare inom partierna. Kupplistorna i exemplen här ovan få t. o. m. uppenbara sig på valdagens morgon. Man har blott att se till att de namn, som behövas för att stärka kuppen, tagas från listor, som ingå i samma listförbund, och är det ett namn utom huvudlistan man behöver för sina syften, har

man att se till, att detta namn nominerats i någon annan kombination inom samma listförbund.

Denna frihet till valskoj och rätt att på valdagens morgon släppa ut en mångfald »hybrida listor» strider direkt emot nomineringsprincipen och gör, att metoden icke äger de egenskaper de sakkunnige angivit. Skall det i förväg finnas den översikt av vid valet förekommande vallistor, som sakkunnige i sin motivering upprepade gånger utgå ifrån, så måste listorna och namnkombinationerna föreligga vid nomineringen. Är det en grupp som vill gå fram med en viss namnkombination, har gruppen, om den är 25 man stark, att nominera denna kombination och sedan ingå listgrupp eller listförbund med till samma parti hörande övriga listor. En skärpning på denna punkt hindra icke olika gruppers frihet att ha gemensamma kandidater, om de så önska. Bestämmelsen skapar blott klarhet i läget i förtid och hindrar därigenom, som de sakkunnige framhålla, mången manipulation.

Hur långt man sedan skall gå i stränghet är en lämplighetsfråga.

Att strykningar skola vara tillåtna torde få anses vara självfallet.

Bestämmer man sig blott för att intet namn får förekomma under ett listnummer utan att namnet återfinnes på den under detta nummer nominerade listan, är mycket vunnet, men står alltså möjligheten till manipulationer med uppdykande namn genom omkastningar i namnens ordningsföljd kvar. Särskilt ökas risken, när ett parti kan besätta ett större antal mandat i en krets. Som ovan anförts, kan man på annat sätt hindra manipulationer i vissa fall, men ej alltid och ej i de till att börja med vanligast förekommande fallen. Därför torde starka skäl tala för att ej under ett och samma listnummer tillåta omkastningar av namnens ordning.

En annan fråga i detta sammanhang, där jag har en fråga från de sakkunnige avvikande uppfattning, är beträffande påföljden, om man upptager namn, vartill man ej har rätt. Sakkunnige ha genom formulering av § 80 ansett dylika namn obefintliga, men detta stadgande avskräcker ingen att i manipulationssyfte uppta dylika namn. De förklaras ju blott obefintliga och ha dock bidragit till en valmanipulation. Därför torde så snart dylika namn förekomma på en valsegel, densamma förklaras ogill.

Med den utformning, som de sakkunniges nomineringsförfarande fått, hava, när inom ett listförbund även listgrupp finnes, öppnats

nya manipulationsmöjligheter och det av sådan art, att ändring är absolut nödvändig, och torde detta bäst framgå av ett exempel.

Exempel. Sid. 245 i de sakkunniges betänkande. 3 listor nr 4, 5 och 6, av vilka 5 och 6 utgöra en listgrupp. 3 platser att dela och antag, att listan 4 blott har 8,000 röster.

Genom att då på valdagens morgon bjuda ut listan A B C D eller en lista B, men under partibeteckning 5 eller 6, kan man säkert påräkna så stort tillskott för listgruppen 5-6, att listgruppen erhåller 2 platser, listan 4 blott en. Slutresultatet blir, att man genom att i sista stund lura ett visst antal väljare att rösta på B- eller A B C D-listan kommer B att falla igenom och F blir vald. Dylika osmakliga manipulationer skulle höra till ordningen för dagen. Man hade blott i förväg att ordna med en nominerad listgrupp, så var allt ordnat för manipulationens framgång.

Här behövs i högsta grad något korrektiv, och härtill lämpar sig de ovan nämnda bestämmelserna om, att under en viss siffra må blott förekomma namn som nominerats under detta nummer, och förekomma andra namn, blir valsedeln ogill.

På grund av vad som ovan anförts, hemställes därför,

att, därest riksdagen beslutar ny valmetod för valen till riksdagen, riksdagen ock måtte för sin del besluta sådant tillägg till § 59 vallagen, att »ogill är valsedel, som nedanför listnummer upptager namn, som ej förekommer å motsvarande vallista, så ock valsedel, som upptager sagda namn i omkastad ordning», (Ifrån § 80 i de sakkunniges förslag) samt sådan ändring i § 80 i vallagen enligt sakkunniges förslag, att första stycket får följande lydelse: »Är något namn å valsedel överstruket, eller framgår med avseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, vem som därmed åsyftas, eller upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, eller upptager valsedel namn nedanför den för sifferbeteckningen avsedda plats utan att å nämnda plats angiva, till vilken av de numrerade vallistorna sedeln skall hänföras, anses sådant namn såsom obefintligt.»

Stockholm den 3 maj 1921.

Sten Stendahl.

